

Infotehnoloogia teaduskond

Allikate kasutamise juhend

Mistahes kirjaliku töö (kodutöö, uurimistö, projekti- ja praktikaaruanne, lõputöö jt) koostamisel tuleb korrektselt viidata kõigile töös kasutatud teiste autorite (avaldatud autor, kaastudeng, veebileht jt) (kui ka iseenda varasematele) teostele, lausetele, mõtetele, ideedele, andmetele jne. Põhimõtte rikkumist loetakse plagiaadiks.

Plagiaat e. loomevargus on teise isiku loodud teose või selle osa avaldamine oma nime all, ka võõraste seisukohtade esitamine nende allikale viitamata [1].

Plagiaadina on vaadeldavad ka sellised kirjalikud tööd, mis täielikult või enamikus nii töö struktuuri kui sisu seisukohalt ei ole autorina välja toodud isiku poolt koostatud. Plagiaat on lubamatu ning plagieerimine võib päädida üliõpilase eksmatrikuleerimisega. Karistatav on nii tahtlik kui ka tahtmatu, s.t viitamisreeglite mittetundmise tõttu aset leidnud plagiaat.

Üldtuntud teadmistele [2] ei viidata. Üldtuntud teadmine on nt fakt, kuupäev, vahel harva ka idee ning ütlus/tsitaat, mis on teada valdavale osale inimestele. Teadmistele, mis on ilmselgelt erilaadsed ja seostatavad konkreetse autoriga, tuleb viidata. Kui sa ei ole kindel kas tegemist on üldtuntud teadmise või mitte, siis tuleb alati lisada viide.

Näiteks:

- *Vee molekulaarne struktuur on H₂O; Eesti taasiseseisvus aastal 1991.* Selliste faktidele ei tule kirjalikus töös viidata. Viitama peab siis, kui faktid esitatakse koos teise autori tõlgenduse või edasiarendusega nendest.
- Ideid või tõlgendusi ei peeta üldjuhul üldtuntud teadmiseks. Tegemist peab olema ideega, mille osas valitseb laiem üksmeel. Nt *Kultuur kui inimeste keskkonnaga kohanemise väljund.*
- Üldjuhul tuleb tsitaadid alati esitada koos viitega, kuid vahel harva, kui tegemist on üldtuntud tsitaadiga, viidet lisama ei pea, nt *"Ära küsi, mida riik saab teha sinu heaks, vaid mida sina saad teha oma riigi heaks!" – John F. Kennedy.*

Teiste autorite töödest pärit teavet esitatakse peamiselt kahel viisil:

- Tsitaadina ehk sõna-sõnalt teiste autorite ideede, mõtete või lausete esitamine;
- Refereeringuna ehk teise autori seisukoha vabas vormis (oma sõnadega) ümberjutustamine.

Tsiteerimisel peab tsitaat vastama sõna-sõnalt algele tekstile ja olema muust tekstist eraldatud jutumärkidega või muul viisil esile tõstetud – kursiivkiri, taandatud lõiguna (pikad tsitaadid). Viide tsitaadile lisatakse kohe pärast tsitaati, sõltumata tsitaadi asetusest lauses. Tõlgitud tsitaadi puhul peab tõlge olema võimalikult täpne.

Näiteks (numbriline viitamine): Eesti infoühiskonna arengukava 2020 [3, lk 10] toob ühe väljakutsena välja järgmist: „Riigipoolses IKT kasutuses on senise arengu oluline kitsaskoht avaliku sektori piiratud võimekus kasutada IKT potentsiaali maksimaalselt ära. Vaatamata paljudele headele e-teenustele ja loodud infosüsteemidele on jätkuvalt palju kohmakaid e-teenuseid ning kohati toimetatakse endiselt „paberimaailmas“ ehk teenuseid ja protsesse tõhustamata.“

Näiteks (nime/aasta viitamine): Eesti infoühiskonna arengukava 2020 (Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium 2013, 10) toob ühe väljakutsena välja järgmist: „Riigipoolses IKT kasutuses on senise arengu oluline kitsaskoht avaliku sektori piiratud võimekus kasutada IKT potentsiaali maksimaalselt ära. Vaatamata paljudele headele e-teenustele ja loodud infosüsteemidele on jätkuvalt palju kohmakaid e-teenuseid ning kohati toimetatakse endiselt „paberimaailmas“ ehk teenuseid ja protsesse tõhustamata.“

Tsitaatide kasutamise arv on kirjalikes töödes piiratud, st erinevatest allikatest rohkete tsitaatide lõikude kaupa „kokkukleepimine“ (ilma töö autori poolse panuseta) ei ole akadeemilistes töödes lubatud.

Refereerimine on teise autori seisukoha vabas vormis (oma sõnadega) ümberjutustamine. Refereeringu puhul ei kasutata jutumärke, kuid tuleb lisada viide algallikale.

Näiteks (numbriline viitamine): Infoühiskonna arengukava 2020 [3] näeb ette mitmeid arendustegevusi, sh ülikiire interneti kättesaadavuse tagamise.

Näiteks (nime/aasta viitamine): Infoühiskonna arengukava 2020 (Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium 2013) näeb ette mitmeid arendustegevusi, sh ülikiire interneti kättesaadavuse tagamise.

Refereeringuga ei ole tegemist siis, kui tekstis on muudetud vaid üksikud sõnad ning teksti põhiosa on jäetud samaks. Refereering sõnastatakse nii, et oleks selgelt arusaadav, millised on refereeritava autori ideed ning kus algavad refereerija tõlgendused ja kommentaarid.

Täiendavalt:

- **Viitamise stiil** peab kogu kirjaliku töö ulatuses olema ühtne.
- Tsiteerides või refereerides konkreetset ideed, lauset või andmeid, tuleb nii nime/aasta kui ka numbrilise viitamisel koma järel lisada leheküljenumber või -numbrid, nt (Henkel 2007, 35) või [2, lk 35]. Kogu raamatule, raamatu peatükile, artiklile või muule allikale võib viidata vaid siis, kui viite aluseks on kogu teose argument tervikuna.
- **Joonealust viitamist** kasutatakse üldjuhul dokumentidele viitamisel, mingi termini täiendaval selgitamisel või ääremärkusena.
- Kirjalike materjalide kasutamisel tuleb viidata **originaalallikale**.
- **Kasutatud kirjanduse loetelu** peab sisaldama allikate loetelu, mida on realselt töös kasutatud ning millele on teksti sees viidatud. Teksti sees olevate viidete ja kasutatud kirjanduse loetelu mittevastavus seab kahtluse alla töö sisulise kui ka vormistusliku korrektsuse.
- Kasutatud kirjanduse loetelus esitatakse iga allikas vaid üks kord.
- Tutvu ka TTÜ Raamatukogu viitamise juhendiga:
<http://www.ttu.ee/public/r/raamatukogu/juhendid/viitamine.pdf>
- Tutvu eetilise kirjutamise põhimõtetega siin: <http://www.cse.msu.edu/~alexliu/plagiarism.pdf>

Plagieerimise vormid [4, lk 4]:

- a) idee plagieerimine;
- b) teksti plagieerimine.

Idee plagieerimine [4, lk 4-6] on kellegi teise nt teooria, järelduse, hüpoteesi esitamine kas täielikult või osaliselt enda loominguna, tegelikule autorile viitamata.

Õige on alati osutada tegelikule idee autorile, seejuures lisada sellekohane viide.

Teksti plagieerimise vormid [5]:

Plagieerimise viis	Kirjeldus	Korrektne vormistamise viis
Sõnasõnaline plagieerimine	Teksti muutmata kujul ehk sõnasõnaline kasutamine (<i>copy-paste põhimõttel</i>) ilma originaalallikale viitamata ja jutumärke lisamata. Vormistus ei ole korrektne ka juhul, kui viide originaalallikale on lisatud, aga jutumärke mitte.	Tsitaat peab vastama täpselt originaaltekstile ning olema esitatud jutumärkides. Lisatud peab olema ka viide originaalallikale. Teine võimalus on esitada tekst refereeringuna viitega originaalallikale.
Mosaiikplagiaat	Kui kopeeritakse ja kombineeritakse kokku lühikesed tekstilõigud ühest või erinevatest allikatest, muutes seejuures vaid üksikuid sõnu. St teksti kasutatakse mitte otseselt refereerides ega tsiteerides ning ei ole võimalik eristada millised ideed on töö autori enda omad ja millised on mõnest muust teosest. Vormistus ei ole korrektne ka juhul, kui viide originaalallikale on lisatud.	Sõnasõnalise teksti esitamine jutumärkides viitega originaalallikale või teksti refereerimine ehk teksti vabas vormis (oma sõnadega) ümberjutustamine koos viitega originaalallikale.
Ebapiisav teksti ümbersõnastamine	Teksti refereerimisel vaid üksikute sõnade muutmise ning teksti põhiosa muutmata jätmise. Vormistus ei ole korrektne ka juhul, kui viide originaalallikale on lisatud.	Kasutatav tekst tuleb täielikult oma sõnadega ümber jutustada, lisades viite originaalallikale. Kui on soov kasutada autori poolt kasutatavaid termineid/lauselõike, tuleb need esitada tsitaadina, lisades jutumärgid ja viite.
Viiteta teksti ümbersõnastus	Oma sõnadega ümbersõnastatud tekstile viite lisamata jätmise.	Isegi kui tekst on oma sõnadega ümbersõnastatud, tuleb lisada viide teksti originaalallikale. Teiste autorite ideedele tuleb alati viidata.
Viiteta tsiteering	Teksti esitamine jutumärkides ilma viiteta.	Tsiteerimisel ei piisa vaid jutumärkide lisamisest, kindlasti peab olema lisatud ka viide originaalallikale.

Kasutatud allikad:

1. Eesti keele seletav sõnaraamat, *sub* plagiaat. <http://eki.ee> (02.09.2016)
2. Harvard Guide to Using Sources. The Exception: Common Knowledge. <http://isites.harvard.edu/icb/icb.do?keyword=k70847&pageid=icb.page342055> (02.09.2016)
3. Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium (2013). *Eesti infoühiskonna arengukava 2020*. https://www.mkm.ee/sites/default/files/elfinder/article_files/eesti_infoühiskonna_arengukava.pdf (02.09.2016)
4. Roig, M. (2006) „Avoiding plagiarism, self-plagiarism, and other questionable writing practices: A guide to ethical writing“. <http://www.cse.msu.edu/~alexliu/plagiarism.pdf> (07.09.2016)
5. Harvard Guide to Using Sources. What Constitutes Plagiarism? <http://isites.harvard.edu/icb/icb.do?keyword=k70847&pageid=icb.page342054> (02.09.2016)